

P O L Y Ó I R A T S Z E M L E

001.815:651.838.4

Számítógéppel készült indexek tapasztalatai.- /Experience with computer-produced indexes/ - DOWELL, N.G. - Aslib Proceedings, 14.k. 10.sz. 1962.okt. 323-332.p.

Az English Electric Co.-nál először DEUCE számítógépet alkalmaztak a kutatási jelentések házi referáló lapja indexének összeállításához. A KWIC típusú permutációs cím index azonban nem vált be a következő okok miatt: 1. sok semmitmondó cím; 2. a terminológiai ellenőrzés lehetetlen volta; 3. az általánosabb fogalmak hiánya. Mivel a helyi referáló lap feladata kettős /információ terjesztési és visszakeresési lehetőség/, magasabb színvonalú indexelésre volt szükség.

Ezután kezdték meg a cég KDP 10 számítógépével készülő permutációs lánc-index programukat. Ennél a dokumentumok tartalmát egy speciális kombinatív osztályozás alapján elemzik. Az így módon nyert tárgyso-fogalmak sorát a lánc-index eljárásoknak megfelelően kiegészítik általánosabb fogalmakkal, másrészt pedig elhagyják abból az indexelésnél kiemelt fogalomtól baloldalra eső lánc-elemeket. Egy 7 elemből álló fogalom láncsor példája szerint a vonatkozó dokumentum 11 helyen szerepel az indexben.

A KDP 10 adatfeldolgozó számítógép mágneses szalagjára került fogalom-lánccal alapján a gép automatikusan készíti el a betűrendes tárgyi indexet, kimutatva a fogalmak összefüggéseit. Egy-egy tétel maximálisan 150 betűből áll. A számítógép segítségével kumulatív indexeket is összeállítanak. /B.S./

002:8-96

A szakirodalom mennyiségi növekedésének kihatásai.- /Problems posed by an expanding technical literature/ - BOURNE, Ch.P. - IRE Transactions on Engineering Writing and Speech, EWS-5.k. 1.sz. 1962. aug. 2-8.p.

Az elektronika szakirodalmi anyagát vizsgálták a körülbelüli mennyiség, a nyelvi és országonkénti eredet megállapítása, valamint a dokumentáció és információ céljára történő feldolgozás megjavításához szükséges szervezeti módosítások végrehajtása céljából. Figyelembe vették a szakterület rendkívül gyors fejlődését, és igen széleskörű alkalmazását a tudomány és a technika számos területén. Megállapították, hogy szakirodalmi anyaga sokkal szétszórta, és műfaji megoszlása is sokkal heterogénebb, mint a rokonszakoké: feltűnően nagy a szabadalmak, a kutatási jelentések, továbbá a vállalati és a

kereskedelmi publikációk részaránya. Az elektronika irodalmi anyagára szakosított központi adatgyűjtő és tájékoztató szervezet hiányában jelenleg kilenc tájékoztató központ és 56 különféle referálólap "fedi át" a szakterületet, ami a visszakeresést igen nehézkesé teszi. Javasolja központi tájékoztató szervezet felállítását az elektronika teljes szakirodalmi anyagára kiterjedő hatáskörrel, az IRE és az AIIE /az amerikai rádiómérnökök és elektromérnökök egyesületei/ támogatásával.- Táblázatok az irodalom strukturájáról, nyelvi és országokénti megoszlásáról, valamint a tájékoztatás szerveiről és kiadványaikról. /F.I./

002.513.5:541.61:681.177

Szerves vegyületek szerkezeti képleteinek kódolási és visszakeresési rendszere a Cyanamid vállalatnál.- /The Cyanamid organic structure code and search system/ - STARKER, L.N. - CORDERO, J.A. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962.jan. 12-15.p.

Szerves vegyületek szerkezeti képleteinek nyilvántartása gépi lyukkártyákon egy nagy vegyipari vállalatnál. A szerkezeti képletek mindegyikéről mikrofilm készül, és lyukkártyát fektetnek fel. Minden vegyületnek saját száma van, amely a mikrofilmen és a lyukkártyán is szerepel. A szerkezeti képleteket a némileg módosított Merrel-kódolás szerint tessik át a lyukkártyákra. A kártya egy-egy oszlopa a sajátosságoknak vagy féleségeknek egy-egy csoportja számára van lefoglalva. Az egyes jelhelyek pedig egy-egy tulajdonság hordozói. A bejelölés tehát közvetlen: minden jelhelynek saját külön értelme van. A kódolási eljárást a cikk részletesen leírja. A kártyagyűjteményt az IBM 83 szortergéppel vagy a 101 statisztikai adatfeldolgozógéppel lehet átválogatni. A 101-es gép egyetlen menetben több jelhely szerint tud keresést végezni, tehát a megválaszolás egyetlen menetben végezhető. A gép sebessége azonban csak 450 kártya percenként. A 83-as gép csak egyetlen jelhely szerinti szelektálásra képes, viszont percenként 1000 kártyás sebességgel rut. A kísérletek azt mutatták, hogy a mintegy 60 000 kártyát tartalmazó gyűjteménynek több szempont szerinti szelektálása az utóbbi géppel mégis hamarabb lefolytatható, mint a 101-essel. A második és következő menetekben ugyanis csak a megelőző menet szelektálási eredményeként kapott kártyamennyiséget futtatják, ez pedig menetről-menetre rohamosan csökken. A kiválogatott kártyák azonossági számai alapján szerkezeti képletük mikrofilmes előkereshető. /O.G./

002.513.5:541.61:681.177

Szerves vegyületek szerkezeti képleteinek programozott visszakeresése lyukkártyákkal.- /A program Retrieval of Organic structure Information via punched cards/ - GELBERG, A. - NELSON, W. - YKE, S. - METCALF, E.A. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962. jan. 7-11.p.

Szerves vegyületek szerkezeti képleteinek gépi lyukkártyába való

transzponálását írja le. A szerkezeti képleteket a Wiswesser-féle eljárás szerint alakítják át lineáris formációkká. Ezeknek alkotóit un. direkt kódolással viszik rá a lyukkártyára. Tehát a kártya minden egyes jelhelye egy meghatározott kémiai sajátság jelzetének felvételére szolgál. Minden jelhelynek saját jelentése van, tekintet nélkül a szomszédos jelhelyek jelentéseire. Természetesen a kártya egy-egy oszlopa lehetőleg egy-egy sajátosság-csoport adatai számára van igénybevéve. A jelhelyek jelentéseit, illetve a szerkezeti képlet transzponálásának módját a közlemény behatóan ismerteti. A kártyagyűjtemény feldolgozásához, illetve visszakereséshez az IBM 82 szortergépet használják, amelynek megvan a képessége, hogy a kártya bármelyik jelhelye szerinti válogatást el tud végezni. A rendszer kidolgozásánál a következő szempontok voltak irányadók: alacsony bárú berendezés használata, minimális személyzeti igény, gyors keresési lehetőség. A keresés irányulhat valamely vegyületre, amelynek neve vagy képlete, vagy sorszáma ismert; mindazon vegyületekre, amelyeknek szerkezeti képlete bizonyos szempontból hasonló vagy azonos alkotókat tartalmaz. Az eljáráshoz szabványos Hollerith-kártyát és standard lyukkártyagépeket használnak. A gépeken semmiféle változtatást nem eszközöltek. A rendszer működése kielégítő. /O.G./

002.513.5:541.61:681.142-523.8

Gépi módszerek alkalmazása a Chemical Abstracts tájékoztató szolgálatánál. - /Use of Machine Methods at Chemical Abstracts Service/ - DYSON, G.M. - RILEY, E.F. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962.jan. 19-22.p.

A Chemical Abstracts-nél néhány éve intenzív gépesítés folyik. Cél az előállítási költségek csökkentése és az indexek elkészítésének gyorsítása. E cikk a vegyületképletek indexének készítését írja le. A Chemical Abstracts-ben szereplő összes vegyületképletek valamennyi előfordulási helyéről egysoros lyukkártyákat fektetnek fel. A közlemény megírásáig 834 000 kártya készült el. A különböző referátumokban szereplő azonos vegyületekről összesítő kártyák készülnek, amelyen rajta van a vonatkozó vegyület minden Chemical Abstracts-beli lelőhelye. E két peremlyukasztású kártyagyűjtemény felhasználásával nyolc gépi lyukkártya sorozatot állítanak elő. Ugyanis külön-külön gépi lyukkártyára kerül

a vegyület tapasztalati képlete,
neve,
fizikai tulajdonságai,
fiziológiai hatásai,
Chemical Abstracts-beli előfordulási helyei,
Chemical Abstracts-ban ismertetett reakciói,
szerkezeti képletének mikrofilme,
Chemical Abstracts-beli referátumainak mikrofilmjei.

A mikrofilmek a gépi lyukkártya "ablakába" vannak erősítve. E nyolc kártyagyűjtemény a Chemical Abstracts-ben szereplő valamennyi vegyület összes indexelhető adatait tartalmazza. A gépi lyukkártya-

sége, hogy egyrészt lehetővé teszi az egész képlet vagy annak bármelyik alkotója szerinti keresések lefolytatását, másrészt a szelektálási eredményt olyan formában adja, amelyet a vegyész dekódolás nélkül közvetlenül használni tud. A szerkezeti képletet kockás papírra írják át. Az elemeket betűvel jelölik, a kötéseket számjegyekkel. Az átírás során pontosan követik az eredeti képletet, de annak alakja némileg módosul, pl. a benzol hatszögéből négyszög lesz. A kockás papírra írott képletet megfelelő elhatároló jelekkel /zárójel, vessző, pont/ látják el. Az így elkészített formulát gépi lyukkártyára írják át, és így juttatják a számítógépbe. Ugyancsak betáplálják a számítógépbe a vegyület tapasztalati képletét is. Ennek alapján a gép ellenőrzi az átírt képlet helyességét, és csak a hibátlan képletet tárolja memóriájában. Ha a gépnek megválaszolandó kérdést tesznek fel, abban precizizálni kell az elemeket, a kötést, a csatlakozási pontokat. Ezek figyelembevételével a gép a memóriájában levő szerkezeti képletek közül a megfelelőket nagy sebességgel automatikusan kikeresi. A kérdések ilyen típusúak: melyek a gyűjteményben található fenolok, vagy mely vegyületek tartalmaznak két hidroxil csoportot.

/O.G./

002.513.5:541.61:681.177

Egyetemes gépi kereső rendszer. - /Generic mechanized search system/ - FROME, J. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962.jan. 15-18.p.

Az amerikai szabadalmi hivatal több különböző gépet használ információ-visszakeresési célra. Egy részük elektronikus számítógép, a továbbiak speciális lyukkártyagépek. Ezért a kémiai szerkezeti képletek átkódolására olyan rendszert dolgoztak ki, amely bármelyik géphez egyaránt használható. A rendszerrel szemben a következő követelményeket állították fel: legyen egyaránt alkalmas vegyületek, eljárások, biológiai vonatkozások adatainak tárolására és visszakeresésére, mégpedig mind generikus, mind specifikus szinten; az átkódolás során a szerkezeti képletek alkotóelemei oly mértékben jussanak kifejezésre, hogy visszakeresési szempontként szerepelhessenek; kártyagyűjteménye könnyen legyen alcsoportokra tagolható; szótárának kapacitása korlátlan legyen; akár a végigkutatásos, akár a "random access" szelektálás kivitelezhetővé válják. Ez a közlemény azt írja le, miként használták a rendszert a soronkénti leérzékelő szerkezettel bíró IBM 101 adatfeldolgozó géphez. A szerkezeti képletet felbontják összetevőire. Minden összetevőt külön kódolnak át, s kódja a kártya egyik sorába kerül. A kódok felvételére a kártyákon 8, illetve 11 függőleges zónát vesznek fel. Minden vegyületről külön kártya készül, amelynek egymásalatti soraiban a szerkezeti képlet összetevőinek kódjai vannak. Egyetlen kártya tehát a maximálisan 12 összetevőből álló szerkezeti képletek számára elegendő. Ennél komplexebb vegyületek pót-kártyát kapnak a további összetevők részére.

/O.G./

Lineáris formula-jelzetek alkalmazása a kémiai szerkezeti képletek indexelésénél. - /Application of a line formula notation in an index of chemical structures/ - BONNETT, H.T. - CALHOUN, D.W. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 1.sz. 1962.jan. 2-6.p.

Szerves kémiai laboratórium szerkezeti képleteket tároló gépi lyukkártyarendszerének ismertetése. A rendszert a standard IBM lyukkártyagépparkhoz tervezték. A szerkezeti képleteknek lineáris formulává való alakítására az un. Wiswesser-féle eljárást alkalmazzák némi módosítással. A kódjelzést a közlemény behatóbban ismerteti. A szerkezeti képlet kódja a kártyának csupán 40 oszlopát foglalja le. Ha a bejelölendő kódkép ennél terjedelmesebb, egy másik kártya megfelelő zónájában folytatják. A kártyán szerepelnek még más adatok is: a szerző nevének kezdőbetűi, az ország jele, a képletet tartalmazó irodalmi közlemény irodalmi adatainak kódja, továbbá a vegyületnek négy számjegyű osztályozó-száma, amelynek minden jegye a vegyület lényeges sajátosságát jelölő kód. A kártyagyűjtemény alapján hét különböző indexet állítanak elő /szerzői index, szerkezeti képletek indexe, a vegyületeknek az osztályozó-számok szerinti indexe, gyűrűindex, heteroatomindex stb./. Az új vegyületekről időnként külön index készül. Az indexeket közvetlenül a kártyákból tabellálógéppel írják ki. Tehát azok a kártyán levő kódjelzeteket tartalmazzák. Ezek azonban a kódolási eljárás egyszerűsége folytán közvetlenül is értelmezhetők, s így külön visszakódoló művelet fölösleges. /O.G./

002.513.5:681.142-523.8:778.14

A Walnut-rendszer: egy nagykapacitású dokumentum-tároló és visszakereső rendszer. - /The Walnut System: a large capacity document storage and retrieval system/ - BRADSHAW, P.D. - American Documentation, 13.k. 3.sz. 1962.július 270-275.p.

Új elgondolásokon alapuló dokumentációs gép, amely mind az eredeti dokumentumokat, mind a dokumentációs adatok indexét tárolja, és visszakeresi. A berendezés két főrészből áll: a dokumentációs adatokat tároló és visszakereső készülékből és a dokumentumokat fotokópiás formában tároló és másolatban kiadó készülékből. A dokumentumokról lyukszalagon címleírást és descriptor-listát készítenek, s így adják be az adatokat egy mágneses tárolású elektronikus adatfeldolgozó berendezésbe. Ez végzi ugyancsak lyukszalagon beadott kérdés nyomán a tárolt anyag átválogatását. Ennek eredményeként az érdeklődő jegyzéket kap, amely a kívánt dokumentumok adatait tartalmazza. A berendezés másik része a dokumentumtároló. Az eredeti dokumentumról előbb normál mikrofilmet készítenek, azt egy berendezés további kicsinyítéssel filmlapokra másolja, úgy hogy a végső filmkópia az eredetinek kb. ezredrésze. A filmlapok ötvenenként cellákba vannak töltve. Egy tárolóberendezés 200 cellát, illetve 990 000 oldal filmkópiáját tartalmazza. E tárolók anyagáról - a reference jegyzéken eszközölt kijelöléseknek megfelelően - a gép automatikusan készít másolatokat gépi lyukkártyák testébe iktatott filmkockákra, s adja ki a kutatónak. E másolatok akár leolvasókészülékkel használhatók, akár nagyítva tovább másolhatók, akár nyomólemezzel előállításához ve-

hetők igénybe.- A berendezés mindkét része modulrendszerű, azaz további egységek hozzákapcsolásával bővíthető, úgy hogy a mágnesesen tárolt index információmennyisége a 3 billió betűjegyet, a fotokópiák oldalszáma a 100 milliót is elérheti. /O.G./

002.6:623.113

Szakirodalmi tájékoztatószolgálat a VOLVO gépkocsigyárban.-
/Volvos litteraturtjänst/ - GRANDINSON, B. - Tidskrift för Dokumentation, 18.k. 5.sz. 1962. 61-65.p.

A VOLVO gépkocsigyárban a jelenlegi létszám 2750 havibéres és több mint 5500 órabéres. A könyvtári költségek a következőképpen alakultak 1961-re: folyóirat előfizetés: 37 000,-, könyvbeszerzés: 29 000,-, személyi kiadások: 23 000,-, szabadalmak: 2000,-, szabványok: 4000,- sv.kr. A folyóiratokat körözik, ennél a sorrend összeállítására lyukkártyás rendszerrel történik. A körözés során az olvasók jelzik igényeiket /fotokópia, hirdetésoldal, regisztrálás, beszerzés, kikölcsönzés/. A könyvtári szolgálatban nagy szerepet játszik az a tény, hogy közelben van a Chalmers T.H. /göteborgi műegyetem/ könyvtára.- A beérkezett anyag a "szakirodalom-mérnökökhöz" /litteraturingenjörer/ kerül, akik bizonyos megállapított jelzéseket tesznek a könyvtári alappéldányon /regisztrálandó, ismertetendő, beszerzendő/. A körözésben folyóiratonként 17 személy vett részt, egyenként 3 nap olvasási idővel, ami később megnőtt. Ezért áttértek egy kevert rendszerre /részben kötött, részben külön igény alapján történő körözés/. A referált irodalmat heti sokszorosításban közlik, 200 példányban, ETO rendszerben. E heti irodalmi tájékoztatás sem kivonatot, sem fordítást nem tartalmaz. E heti tájékoztató az irodalmi anyagon kívül híreket közöl a sajtóból és az üzemi életből. E heti tájékoztató kiadvány egyúttal felhasználható kölcsönzési igény nyilvánítására, ha azt megfelelő jellel visszaküldik a könyvtárnak. A cikk közli a könyvtár alaprajzát. /P.F./

016:021.6

A műszaki irodalomkutatások koordinálása.- /Koordinacija szpravocno-bibliografseszkogo obsluzsivaniya v oblaszti tehnik/ - KREMENECKAJA, A.V. - Tehniceszkie Biblioteki SzSzsZR, 2.k. 4.sz. 1962. 19-24.p.

1959-ben 2781 műszaki irodalomkutatási igény jelentkezett, 1961-ben már 3700. A tájékoztatási átfedések elkerülésére a GPNTB SzSzsZR 1959-től kezdve évenként kiadja a publikálatlan irodalomkutatások jegyzékét. A Lenin Könyvtár 1957-től szintén közzétesz ilyen jellegű, kéthetenként megjelenő kiadványt, amelynek 50 százaléka műszaki irodalomkutatásokat tartalmaz.

A GPNTB SzSzsZR katalógust állított fel, amelybe az egyes - az irodalomkutatás szempontjából már profilizozott - könyvtárak rendszeresen elküldik az általuk összeállított tájékoztatási anyagokat.

Ez igen nagy segítséget jelent a később jelentkező igények kielégítésénél. Például 1961-ben a GPNTB SzSzsZR-en keresztül 842 irodalomkutatás került a vállalatokhoz, s ebből 245 esetben elég volt a már meglévő irodalomjegyzék. Sok esetben csak a legújabb irodalommal kell kiegészíteni a már meglévő bibliográfiát; vagy egy régebbi bibliográfiának egy része adja meg a kért tájékoztatást, vagy fordítva, több meglévő anyagból együttesen adható meg a kívánt felelet.

Az irodalomkutatások koordinálását a Szovjetunióban legcélszerűbb a szovnarhozi központi műszaki könyvtárakon /CNTB-ken/ keresztül végrehajtani. /B.S./

021.7

Felhívás a Szovjetunió minden műszaki könyvtárosához, a műszaki könyvtárak minden olvasójához, az ipar, az építés és a közlekedés minden dolgozójához. - /Obrascsenie ko vszem rabotnikam tehnicseszkih bibliotek Szovetszkogo Szojuza, ko vszem csitateljam tehnicseszkih bibliotek, ko vszem rabotnikam promüslennoszti, sztroitel'sztva i transzporta./ - Tehnicseszkie Biblioteki SzSzsZR, 1962. 3.sz. 21-22.sz.

A GPNTB és a VDNH 1962 tavaszán szemináriumot rendezett a műszaki könyvtárosok számára olvasószolgálati kérdésekről. A szeminárium felhívásában a következő feladatok megoldását szorgalmazta: 1. A XXII. kongresszus határozatainak propagandája, közreműködés a szovjet emberek kommunista tudatának és kulturális-műszaki színvonalának emelésében; 2. az ipar, az építés és a közlekedés minden dolgozójának bevonása a műszaki irodalom olvasásába; 3. az irodalompropaganda haladó módszereinek további fejlesztése; 4. a könyvek eljuttatása az üzemekbe - fiókkönyvtárak, kölcsönzőállomások és rendszeres tematikai kiállítások útján; 5. a könyvtári állomány komplex kihasználásának biztosítása, minden kiadványtípus és minden szak anyagának olvastatásával; 6. az egyéni és a könyvtárközi kölcsönzésnek - mint az olvasók kiszolgálása legfontosabb eszközének - minőségi továbbfejlesztése; 7. a könyvpropaganda összekapcsolása a tudományos-műszaki információ és propaganda egész rendszerével; a műszaki könyvtárak és az információs szervek munkájában jelentkező párhuzamosságok és átfedések kiküszöbölése; 8. a mérnökök és egyéb műszakiak mind szélesebb bevonása a könyvtári munkába, a könyvtári tanácsok munkájának aktivizálása; 9. a munka összehangolása a szakszervezeti és az állami közművelődési könyvtárakkal. /B.S./

023.4:002

Könyvtáros és dokumentalista. - /Bibliothekar und Dokumentar/ - SPIEGEL, H. - Dokumentation Fachbibliothek Werksbücherei, 11.k. 2.sz. 1962.dec. 39-40.p.

A megváltozott tudományos helyzetben a könyvtárosok hagyományos pályája mellett a dokumentalista hivatás önállóságát el kell ismerni.

A könyvtáros egy meghatározott könyvgyűjtemény gondozója, hivatása az állománnyal kapcsolatos célkitűzésekkel jelölhető meg: gyarapítás, raktározás, katalógizálás, tájékoztatás, közreadás stb. Az egyes tevékenységek mindig az adott állománnyal, a gyűjtemény céljával és az olvasóval függenek össze.

A dokumentalista is az irodalom feltáráásával foglalkozik, de csak egy bizonyos szükséges kérdés /igény/ szempontjából, tekintet nélkül a könyvtár meglévő állományára, annak gondozási, katalógizálási stb. kérdéseire.

A könyvtárosok és a dokumentalisták közötti együttműködés nélkülözhetetlen: a könyvtáros felhasználhatja munkájában a dokumentalisták által kifejlesztett módszereket /lyukkártya rendszer/, és a dokumentalista a könyvtárosi tapasztalatokra épít /irodalomösszeállítás/. A könyvtárosok számos osztályozási rendszert fejlesztettek ki az állomány feltáráására. Egy megfelelő osztályozási rendszer a dokumentációs munkának is feltétele, ennek híján a mechanikus és automatikus gépi berendezések használata nem lehetséges. /Sz.T./

025.34

A katalógusok helyzete a német tudományos szakkönyvtárakban. - /Die Katalogsituation der deutschen wissenschaftlichen Spezialbibliotheken/ - REICHARDT, G. - LIBRI International Library Review and IFLA Communications-FIAB, 12.k. 2.sz. 1962. 149-153.p.

A betűrendes katalógusok helyzetével foglalkozó nemzetközi konferencián a német katalógusviszonyok rendezésére a következő két alapelv figyelembevételét javasolták:

1. A vezérszavak rendezése mechanikus szórend alapján;
2. A testületi szerzőség elismerése.

A század folyamán a szakkönyvtárak éppen a dokumentációs törekvések folytán izolálódtak az általános tudományos könyvtáraktól, és mindegyik kialakította a saját katalógustípusát. A különbség és az ebből adódó bizonytalanság kiterjed a kiadó, nyomda, annotáció, megjegyzés rovat adataira, /amelyek különösen jellemzik a disszertációt, reportot, vállalati irodalmat, fotokópiát, mikrokártyát és filmet/, továbbá a transzliterálás sokféle változatára.

A Német Könyvtárosok Szövetsége bizottságot hozott létre a porosz katalógizálási elv és az IFLA javaslatának közös nevezőre hozása céljából. Szervezetük kidolgozott egy javaslatot az ábécés katalógusok számára - ezeitig minden eredmény nélkül. Helyette a következő kompromisszumos javaslatot ajánlották: porosz instrukciók alkalmazását, és az intézeti könyvtárakban a mechanikus rendezés elvét, valamint a testületi szerzőség elismerését.

Ugyanakkor a Német Szabványügyi Hivatal által kiadott címleírási előírásokat sok szakkönyvtár figyelembe vette.

Az általános kép azt mutatja, hogy az intézeti szakkönyvtárak hamarabb át fogják térni az új katalogizálási szabályok alkalmazására, mint a főiskolai, egyetemi könyvtárak, amelyek hagyományokkal terhes szemlélet alapján dolgoznak, jóllehet a történelem és a szakmai feladatok speciális katalógus-típusok létrehozására készítették őket, mintegy elkülönítve őket az általános könyvtári törekvésektől.

Szerző szerint az egységes rendezés egyelőre nem lenne hasznos, csak az egységes Németország létrehozásával lehetne megvalósítani az egységes német katalógushelyzetet. /D.E./

025.4:608.3

Szabadalmak osztályozása. - /Patentklassifikation/ - HILLBO, G.-
Tidskrift för Dokumentation, 18.k. 4.sz. 1962. 53-54.p., 60.p.

A szabadalmi osztályozórendszerek közül az első az 1872-ből származó amerikai volt. Minden ország külön-külön fejlesztette ki saját rendszerét, és így mind más és más elgondolásokat tükröznek vissza. Svédországban 1914-ben a német szabadalmi rendszert fogadták el. Ez egyszerű, tulajdonképpen ABC rendszerű. Erről egy svéd kiadás készült /"Klassförteckning. Patentklasserna och deras indelning." 1948/. Ugyancsak a német rendszert fogadták el a többi skandináv államokban, Hollandiában, Svájcban, Ausztriában is. Önálló rendszert fogadtak el Angliában és az Egyesült Államokban. Az USA az 1872-es rendszert 1898-ban egy mással helyettesítette, amely a jelenleginek alapját képezi. Ez utóbbi volt eredetileg a német rendszer gondolata is, de már Hágában, 1948-ban, a FID konferencián megállapítást nyert, hogy e célra az ETO nem alkalmas. A rendszer jelenleg kidolgozás alatt van, és a számítások szerint 1965-re használható állapotban lesz. A nemzetközi rendszer svéd kiadása 1962-ben jelent meg. /P.F./

025.49

Könyvtári állomány újraosztályozása. - /Reclassification of a library collection/ - GOPINATH, M.A. - Annales of Library Science, 9.k. 2.sz. 1962.szept. 108-114.p.

Az egyik indiai könyvtárban a kb. 30 000 kötetnyi könyv- és ugyanannyi kötet folyóiratállomány ETO-rendszerű szakrendi osztályozásáról a kettőspontos /Colon Classification; továbbiakban KO/ osztályozására térnek át. Az áttérést gondos tervezés alapján, előbb kísérleti menetben próbálják ki. A kísérleti menet célja részben a személyzet begyakorlása, részben a munkaerő- és a munkaidőszükséglet minél pontosabb megállapítása. A kísérleti menet utáni munka menetrendjét a következőkben állapították meg: 1. a kb. 30 000 kötetnyi folyóirat állomány újraosztályozása, 2. meghatározott időponttól kezdve minden új anyag újrendszertől osztályozása valamennyi szakban, 3. a régi könyvállomány újraosztályozása.

tályozása valamennyi szakban, 4. minden új anyag katalogizálása a CCC /Classified Catalogue Code/ szerint, 5. a katalógusok újraosztályozásával mindaddig várni kell, amíg a gyakran használt könyvek KO szerinti újraosztályozása meg nem történt.

A dr.RANGANATHAN irányításával indult kísérleti menetben két szakozó, egy gyakorló szakozó, egy gépiró és egy kezelő vesz részt. Táblázatok a kísérleti munka tényleges munkaidő- és költségráfordításáról, valamint a teljes újraosztályozás várható munkaerő-, munkaidő- és költségigényeiről. /F.I./

025.7

Folyóiratok kötése az Országos Kölszönző Könyvtárban. - /Binding of periodicals in the National Lending Library/ - BUNN, H.M. - Journal of Documentation, 18.k. 1.sz. 1962.márc. 20-24.p.

A londoni National Lending Library /NLL/ munkája legnagyobb-részt a tudományos irodalom kölcsönzésére, azon belül pedig a műszaki folyóiratok postai kölcsönzésére irányul. Éppen ezért - gondos mérlegeléssel - folyóiratállományuk jelentős részét az alábbi elvek szerint köttetik:

1. Az erős használatnak kitett folyóiratokat számonként kötik, elől áttetsző PVC lapba.
2. A folyóiratokat évenként más-más színnel jelölik.
3. A kötésgerincre évfolyamonként 45 fokos szögben alulról felfelé emelkedő vonal-jelölést alkalmaznak.
4. Az indexeket 5-10 éves csoportokba köttetik.
5. A nem erősen használt anyagokat általában 3 fontnál kisebb súlyú kötetekbe kötik, hogy azok levélpostai küldeményként legyenek továbbíthatók.
6. A referáló lapoknál nincsenek tekintettel a súlyhatárra, általában 7,6 centimétert meg nem haladó gerincvastagságú kötetekbe köttetik.

A folyóiratok számonkénti kötése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az NLL gyors és eredményes kölcsönzési szolgálatot bonyolíthasson le. Az egyes számok beérkezésüktől számított 2-3 hét alatt kerülnek kötvé a polcokra. /B.S./

061.4

A reprográfia a német ipari vásáron, Hannover 1962. - /Die Reprographie auf der Deutschen Industriemesse Hannover 1962./ - Reprographie, 4.sz. 1962. 77-80.p.

A hannoveri ipari vásáron sok reprográfiai újdonság szerepelt. A cikk ezeket ismerteti a következő felosztás szerint:

Másolási eljárások:

diffúziós eljárások
fénymásoló eljárások
hőhatású másoló eljárások
elektromos másoló eljárások

Sokszorosítási eljárások:

átnyomós eljárás
magasnyomós eljárás
kisofszet eljárás

A diffúziós eljárások közül az Agfa Copyrapid és Gevaert Gvaco-py papír továbbfejlesztése a Copyrapid Reversal és Carborapid papír, amelyek kisofszet nyomáshoz is használhatók.- A fénymásolásnál az ammóniás és nedves előhívási módokon kívül hőhatáson alapuló előhívási módot is alkalmaznak, amelynek különösen az irodai gépeknél van nagy jelentősége.

A hőhatású és elektromos másolási eljárásokat is tökéletesítették, és a bemutatott gépeken ofszetfóliák is előállíthatók. Ezáltal aránylag olcsó másológépeken is lehet fényképeszeti uton nyomófóliát előállítani. A bemutatott eljárások közül a cikk a következőket ismerteti:

Agfa-Carborapid,
Gevaert-Carbocopy,
Ditto-Masterfax,
Richner-Drycopy-Spirit,
Ormig-Fotospirit.

/G.A./

378.900.2/485/

Dokumentátorok kiképzése.- /Dokumentalistutbildning/ - HELLSTRÖM, K. - Tidskrift för Dokumentation, 18.k. 4.sz. 1962. 49-52.p.

A Svéd Mérnöki-Tudományos Akadémia 1961-ben bizottságot hozott létre a dokumentátorok kiképzésével kapcsolatos kérdések feldolgozására. Jelen tanulmány e bizottság megállapításait ismerteti. Az első feladat az volt, hogy a dokumentátor-szükségletet megállapítsák. Egy 1961-es adat szerint az üzemi könyvtárakban 360 könyvtáros és dokumentátor volt alkalmazva. A bizottság feltételezése szerint kb. 200 személyre lesz szükség minden további 5 éves periódusban, ami 1980-ban 1150 főnyi szükségletet jelent. Az IVA kérdőíves vizsgálatot végzett annak megállapítására, hogy milyen szükséglettel lehet számolni csak dokumentátorok tekintetében. E szerint 1961-ben 107 dokumentátor működött, és 1970-re ez valószínűleg 200-ra nő. A szabadalmi kutatási igényeket is figyelembe véve, a bizottság arra az eredményre jutott, hogy 1970-re 400-450 dokumentátorra lesz szükség. Egy dokumentációs intézet felállítását javasolták, amelynek célja dokumentátorok képzése és dokumentációs kutatások végzése lenne. A stockholmi egyetemen a dokumentáció számára tanaszék létesítése is szóba került. Ami a tananyagot illeti, az általános filozófiai szaki kiképzésen kívül műszaki és társadalomtudományi ismeretek, valamint nyelvismeretek

jönnek számításba. Felmerült a javaslat, hogy egy központi dokumentációs intézményt hoznának létre, amely irodalomkutatási feladatokat vállalna. A számítások szerint e dokumentációs intézet az első három évben 1 230 000,- korona kiadást tesz szükségessé. Ehhez járul 150 000,- korona egyszeri kiadás a berendezésre és butorokra. /P.F./

378.902

Toborzás és a szakkönyvtár. - /Recruiting and the special libra-
ra/ - WOODS, B.M. - Library Journal, 87.k. 13.sz. 1962.jul. 2485-
2487.p.

A toborzás legeredményesebb útja: a tanulókkal való személyes kapcsolatok létesítése, általában nem járható a szakkönyvtárak részére. A képzett szakkönyvtárosok iránti igények fokozódnak, de a létező könyvtáros iskolák hallgatóinak csak 17 százalékát tudják a szakkönyvtárak rendelkezésére bocsátani. A szakterület szakembere pedig csak nagy nehézségek útján találja meg számítását a könyvtári munkában.

A szakkönyvtárosok jelentős része kifejezett könyvtárosi képzettség nélkül foglalja el munkaterületét. Egy 1959. évi statisztikai felmérés azt mutatta ki, hogy 2180 szakkönyvtáros közül 47 százaléknak nem volt könyvtárosi szakképesítése.

Sok cég, amely szakkönyvtárost alkalmaz - nem is tud a könyvtáros iskolák és az amerikai Szakkönyvtárosok Egyesületének /SLA/ létezéséről, s ha a közművelődési könyvtárakhoz fordul, nem kap megfelelő utbaigazítást. /B.S./

651.78

Formai irányvonalak a jelentések készítői számára. - /Formella
riktlinjer för rapportförfattare/ - TELL, B. - Tidskrift för Doku-
mentation, 18.k. 5.sz. 1962. 66-70.p.

Egy kutatási vagy fejlesztési feladat lényeges alkotóeleme az annak eredményeit közlő zárójelentés. Megállapítható, hogy a svéd kutatás egyik hiányossága az, hogy igen keveset publikálnak az eredményekről. Ez ugya látszik, nagy mértékben tudható be annak, hogy szakembereiknek nincs kellő írói adottságuk. E tekintetben azonban inkább a formai kialakítás terén kell nehézségekkel megküszdeniök, mivel magának a tudományos értékelési résznek a megszerkesztése többnyire nem jelentene nehézséget. A Műszaki Kutatási Tanács bizonyos szabványok és tájékoztató irányvonalak kidolgozását kezdeményezte ezért, és a munkát a Tekniska Litteratursällskapet /TIS/ keretén belül végezték el. Kiindulási alapul Skank kézikönyvét /Bibliography of technical writing/ választották. Ezzel egyidejűleg dolgozott ki egy hasonló munkát a Svenska Metallverken is, amely "Riktlinjer för undersökningsrapporter" cím alatt jelent meg /Västeraas, 1962/. A TIS hasonló munkája mappa formájában, ideiglenes jelleggel jelent meg. A tervezet hat mintalapot tartalmaz, amelyek címe: szöveg, refe-

rátum, tartalomjegyzék, táblázatok, diagramok és ábrák, irodalom/hivatkozások/. A lapokat egyelőre az AB Atomenergi-nél vették használatba. /P.F./

651.838.4

Az információ gépesítése. - /Automaticseszka szisztema informacii/ - KOROJKOV, V. - Ekonomicseszka Gazeta, 36.sz. 1962.szept.1. 36.p.

Az egész népgazdaság számára oly fontos komplex gépesítés során a vasuti szállítás területén egységes információs rendszert kellene kidolgozni. Ily módon ki lehetne küszöbölni a felesleges szállításokat, össze lehetne egyestetni az egyes üzemek nyersanyagigényeinek ellátását stb. A fuvarlevelek kiállításánál például 16 millió munkórát lehetne megtakarítani.

A feladat megvalósításához előszörban számítógépeket kell fejleszteni. Az Ural-4 típusú gép például kb. 8 millió tízeses jellel dolgozik, a vasut igényeinek kielégítésére pedig 16-20 millió jeles gép kellene. Elavultnak tekinthető a penzai gyár analitikus számítógépe is, amely 80 oszlopos lyukkártyákkal dolgozik.

A szovjet iparnak olyan betű- és számkombinációs lyukkártya gépeket kellene gyártania, amelyek a szövegeknek kartonokra nyomását és sokszorosítását is automatikusan végzik. A gépesítési és elektrotechnikai bizottságoknak éppen ezért támogatniuk kell a gyárak szerkesztőirodáit az új géptípusok kidolgozásában. /B.S./

651.838.4

A Goodyear cég automata adatkeresése. - /Goodyear automates fact finding./ - Rubber World, 146.k. 4.sz. 1962.jul. 66-70.p.

A Goodyear cég műszaki tájékoztató központjában 1960 óta IBM gépeket használnak a szakirodalmi információ-visszakereséshez. /A be rendezést havi 430 dollárért bérelik./ A gépi visszakeresés alapja a 12 000 kulcsszót magában foglaló tárgyszó katalógus, amelyből megál lapítható az egyes fogalmak betű- és számösszetételeiből álló kódjele is.

Az egy-egy folyóiratcikkre felvett IBM /G 46303-S/ kártyára 26 tárgyszó és a megfelelő kódjelek: a folyóirat címe, évfolyama és száma, a cikk lapszáma és terjedelme; a szerző neve stb. kerül - megfelelő lyukasztással.

Az irodalomkutatásokat a gépek a következő menetben végzik:

1. Egy IBM 101 elektronikus statisztikai gép percenként 450 kártya sebességgel szétválogatja a lyukkártyákat, a beállított kulcsszavaknak megfelelően.

2. A kiemelt kártyákat IBM 26 gépbe teszik, amely a lyukasztásokat "leolvassa". Ez a gép egy elektromos írógéppel van összekötve, a-

Figyelőszolgálat

mely legépeeli a kiválasztott dokumentumok adatait. /Egy dokumentum adatait 8 másodperc alatt./

Rendszeresen 350 folyóirat cikkeit tárják fel gépi visszakeresés céljaira. Az irodalomkutatásokat kétféle módon állítják össze: a/ rendszerező /hierarchikus/ módszerrel, ami azt jelenti, hogy fontossági sorrendben írja le a gép az adatokat, aszerint, hogy azokban x, x-1, x-2, x-3 stb. keresett tárgykör fordul elő, és b/ ABCD módszerrel, amely 4 kulcsszóig aszerint csoportosítja a bibliográfiai címleírásokat, hogy azokban 1-2-3-4 vagy 1-2-3 vagy 1-2-4 vagy 1-2 vagy 1-3 vagy 1-4 vagy 2-3 vagy 2-4 stb. kulcsszó fordul elő. /B.S./

651.838.4

Információ-kutatás gépi rendszere. - /Machine information search system/ - CHESHER, R.G. - Bulletin of the Medical Library Associations, 50.k. 3.sz. 1962.jul. 481-486.p.

A Boeing Company Alkalmazott Matematikai Részlegéhez tartozó Tájékoztató Központ MISS rendszeréhez IBM 7090 elektronikus számítógépet használnak, induláskor három - egyenként 14 millió jelt hordozó - 2400 láb hosszú szalaggal. Az információkat az ASTIA tárgyszavai /descriptorai/ alkalmazásával helyezik el a rendszerben, kiegészítve azokat a helyileg szükséges fogalmakkal. Változtatások esetén a rendszert megkérdezik a kérdéssel leírt vonatkozó valamennyi tételre nézve, majd azokat újra indexelik, és újra elhelyezik.

Használatkor a megfelelő szakember fontossági sorrendbe szedi a tárgyköröket, amiket a kutató keres. Hosszabb vagy rövidebb időhatárokat állapít meg, vagy egy évszámot használ descriptorként, és akkor csak az abban az évben megjelent tételekre korlátozza a kutatást. A kinyomtatás a cím első betűje szerint rendezett betűrendben történik, de ez kiterjesztés alatt áll a hatodik betűig. A forrásokat elsődlegesnek, másodlagosnak stb. határozzák meg a kielégített kérdésben szereplő fontos descriptorok számának megfelelően. Hasonlóan "cím kutatások" is végezhetők egyetlen általános descriptor alkalmazásával. /B.S./

651.926.011

Gépi fordítás. - /Machine translation/ - REIFLER, E. - Bulletin of the Medical Library Association, 50.k. 3.sz. 1962.jul. 472-480.p.

A szerző a seattlei Washington Egyetem kínai-angol és orosz-angol gépi fordítási terv igazgatója. A gépi fordítás 1949. utáni fejlődésének rövid történeti áttekintése, valamint az összehasonlító szemantika jelentőségének hangsúlyozása után néhány olyan nyelvészeti problémát foglal össze, amelyek még megoldásra várnak, mielőtt a mérnökök tökéletesíthetik a fordítógépeket.

A homofónok /pl. to, too, two/ és a homográfok /pl. the bow, to bow; the wind, to wind/ részére már egyszerű gépi megoldás született.

Ezenkívül vannak a többszörös nyelvtani értelmezések /pl. I considered, my considered opinion/ és a többszörös nem nyelvtani értelmezések /pl. a date fruit, a date time/. A morfológiai rendellenességek /pl. boot-boots, de foot-feet; sink-sank-sunk, de think-thought és link-linked/ is nagy nehézséget jelentenek, bár - az érthetőség határai között - megoldás található az output-ba táplált mondattani különbségek útján.

A gépi fordítás utáni emberi után-szerkesztést komplexebb be rendezésekkel helyettesíteni lehet /a gyakorlatiasság határain belül/, és a kutatásokat az elő-szerkesztői munka egyszerűsítésére kell fordítani.
/B.S./

651.928

A kulcsszó. - /The keyword/ - BLACK, J.D. - Aslib Proceedings, 14.k. 10.sz. 1962.okt. 313-321.p.

Az állandóan megjelenő új műszaki fogalmakat nem lehet besorolni a meglévő tárgyszavak közé. Az egyetlen lehetőség egy fogalom leírására az az elnevezés, amit a vonatkozó tudományág szakemberei használnak. Ez az a szó, amit LUNN nyomán "kulcsszónak" vagy jelentős szónak neveznek.

A kulcsszónak a dokumentum címéből való kiemelésén alapszik a KWIC indexelés, amit különböző gépi eljárásoknál alkalmaznak. Mivel az összes jelentős szavak jegyzékeinek összeállítása lehetetlen, az IBM gyakorlatában a számítógépekbe a jelentéktelen szavakat tárolják, s így a gép a cím összes szavait ezzel a jegyzékkel hasonlítja össze, s az ott nem találtakat emeli ki indexelés céljára, a szöveg értelmi összefüggésében. A címek ilyen feldolgozása után a kulcsszavakat a gép betűrendbe sorolja, és kinyomtatja. /A CHEMICAL TITLES is ezen az eljáráson alapszik, és felfogható a CHEMICAL ABSTRACTS KWIC indexeként./

A KWIC indexelést használják a gyakorlatban még az IBM laboratóriumokban alkalmazott SDI /az információk válogatott terjesztése/ gépi módszernél is. Ennek alapelve, hogy a gépekben az egyes tárgyszavak és érdeklődési témák összetalálkoznak, s így módon kész kiértékelések születnek automatikusan.

A számítógépek alkalmazása a jövőben a következőkre terjed ki:

1. gépi kivonat készítés;
2. indexkészítés a kulcsszavak alapján;
3. referátum kartonok kinyomtatása a kulcsszavak és a használók érdeklődési körének összehasonlítása után;
4. referáló lapok szerkesztése mutatókkal;
5. tematikus bibliográfiák készítése.

/B.S./

657.47:002.6

Az üzemben kívüli dokumentációs és információszolgáltatások.-
 /Überbetriebliche Dokumentations- und Informationsdienste/ - KRAUS-
 HAAR - Dokumentation Fachbibliothek Werksbücherei, 11.k. 1.sz. 1962.
 okt./nov. 17-19.p.

A szakember a szükséges információt leg gazdaságosabban saját vállalatától kaphatja meg. Ezt a célt szolgálja a vállalati dokumentációs osztály bő forrásanyaga /enciklopédiák, kézi-, szakkönyvek, folyóiratok/, a gépi berendezések /lyukkártya, válogatóberendezés, sokszorosítógépek/, a speciális érdeklődési területnek megfelelő feltárási és publikációs rendszer, valamint a képzett dokumentalista szakember-gárda. Mindezek költsége igen magas, ezért csak nagyüzemek, kutatóközpontok tudják ezt fedezni.

Az információ igények a kisüzemeknél, szabadfoglalkozásuknál, egyéni érdeklődőknél is megtalálhatók. Kétségtelenül az ő igényeiket is ki kell elégíteni.

Az ilyen szolgáltatások gondozói általában speciális - üzemben kívüli - dokumentációs vállalatok. Tevékenységüket a technikai-, gazdasági-, tudományos élet egészét feldolgozó dokumentációs bázisra építik. Eredményeiket térítés ellenében az érdeklődő személyek, kisüzemek rendelkezésére bocsátják. Legfontosabb szolgáltatásaik:

- találmányok és szabadalmak figyelemmel kísérése,
- adott időhatárokon belül kritikai válogatása egy tudományág vagy probléma irodalmának,
- placutatások összeállítása,
- bel- és külföldi gazdasági intézkedések és szerződések figyelése,
- tanácsadás az üzemszervezés egyes kérdéseiben stb.

/Sz.T./

681.177

Javaslat az automatizálásra.- /A suggested first step toward automation/ - ISOTTA, N.E.C. - Aslib Proceedings, 14.k. 10.sz. 1962.
 okt. 333-341.p.

Az információ tárolására alkalmas közegek összehasonlításakor a következőket állapíthatjuk meg:

		lyukkártya	lyukszalag	mágneses szalag
jelek száma négyzethüvelyként		3,8	10	400+
sebesség:	olvasás	270-1300	400-1000	1500-7000+
jel/másodperc	írás	135	60-240	1500-7000+
feljegyzések		igen korlátozott	korlátlan	korlátlan
terjedelme				

Az igények és a lehetőségek egybevetése a 250 ezer dokumentummal és több mint 1 millió referátum kartonnal dolgozó angol Légügyi Minisztérium könyvtárában a lyukszalag alkalmazását helyezte előtérbe. /Egy-egy referátum kartonon ugyanis átlagban 110 szót, azaz 660 jelet használnak, amelyhez 9 db 80 hasábos Hollerith vagy IBM kártya szükséges./ A lyukszalag alkalmazása mellett szól annak olcsóbb volta is, amit az alábbi két adat igazol:

	költség	jel-kapacitás
papírszalag 1000 láb	8 s	120 000
lyukkártya 1000 db	81 s	80 000

A legjobb eredményeket hozták a lyukszalag írógépek és a számítógépek kombinált alkalmazásai. Négy lyukszalag írógép üzembeállításával oldották meg évi 20 000 dokumentum referátumkartonjainak, az új beszerzések jegyzékeinek és az index kartonoknak megfelelő példányszámu előállítását. Ezt sokszorosító eljárással kombináltan is alkalmazzák. /B.S./

681.177

Dokumentáció vizuális lyukkártyákkal. - /Zur Dokumentation mit Sichtlochkarten/ - DE BEAUCLAIR, W. - Automatik, 7.k. 9.sz. 1962. szept. 360-361.p.

A tárgyszavak kombinációjára /fogalmak-szemponatok stb./ épülő irodalomkutató igen bevált formáját alkotják a vizuális lyukkártyák. Közepes nagyságu gyűjteményig maximum 500 tárgyszó általában elegendő, ezek egy-egy vizuális lyukkártyán szerepelnek, ahol a vonatkozó dokumentumoknak /vagy általában referátum kartonoknak/ megfelelő számhelyeket kell kilyukasztani. Ha összetett fogalmakat keresünk, akkor minden olyan vizuális kártyát elő kell venni, amelyen a fogalmat összetevő tárgyszavak szerepelnek, s összesítés után a fény csak azokon a lyukhelyeken /számokon/ hatol keresztül, amelyeknek a megfelelő dokumentációs kartonjai a tárgyszavakkal együttesen foglalkoznak.

A vizuális lyukkártyákkal való keresést azonban a vállalatban belüli szakemberek részére közvetlenül is lehetővé kell tenni. Ennek két lehetősége van:

1. A kutatók részére Hollerith vagy IBM kártyákon megküldjük a vizuális lyukkártyákon jelentkező és őket érdeklő tárgyszavaknak megfelelő referátum kartonok számát. /Egy-egy ilyen kártyára kb. 500 szám helyezhető el./

2. A szakembereket érdeklő tárgykörök vizuális lyukkártyáiról fénymásolatok készíthetők, s ezekről - megfelelő kartonra helyezés után - leolvashatók a vonatkozó dokumentációs kartonokat jelölő számok. /B.S./

681.177:025.34

Dokumentációs katalógus kiépítése lyukkártyákkal. - /Zum Aufbau von Literaturkarteien mit Lochkarten/ - SCHARRENBEEK, Ch. - Chemische Technik, 14.k. 7.sz. 1962.jul. 432-437.p.

A peremlyukasztásos kártyák alkalmazási lehetőségét a nyilván tartandó fogalmak és adatok száma határozza meg. Az ETO alkalmazása esetén legkevesebb hatjegyű tízeses számokra /jelzetekre/ van szükség, amelyek jelöléséhez viszont 4 x 2 x 6 lyukhely, azaz 24 lyukpár kell, s ez igen sok helyet foglal el. Az ennél is összetettebb fogalmak jelöléséhez és több jelzet alkalmazásához a kártyák kapacitása általában már nem elegendő. Így az ETO általában nem alkalmas a peremlyukasztásos kártyák tárgyköri megjelöléséhez.

Szűkebb szakterületen - pl. egy analitikai laboratóriumban a peremlyukasztásos kártyák is eredményesen alkalmazhatók olyan komplex kérdések megválaszolásához /irodalomkutatásokhoz/ is, amelyre a hagyományos könyvtári katalógusok már alkalmatlanok.

A peremlyukasztásos kártyák egyik hátránya, hogy bármely kutatásnál az összes kártyákat meg kell "kérdezni" /szelektálni/. Vizuális lyukkártyák esetében erre nincs szükség, csupán a keresett komplex fogalmak tárgyköri kartonjait kell átvilágítani, és az ily módon kiválasztott számú dokumentumokat /pl. referátum kartonokat/ azonnal elővehetjük. A különböző típusú dokumentumok számait a vizuális lyukkártya bizonyos részeinek fenntartásával jelölhetjük. /Pl. 1-5000 kartonok, 5001-6000 mikrofilmek, 6001-7000 könyvek./ /B.S./

771.43

Fixirelőhívás mikrofilmeknél - egy új eljárás. - /Fixierentwicklung für Mikrofilme - ein neuer Weg/ - SCHULZE, A. - Reprographie, 4.sz. 1962.jun. 87-88.p.

A fényképeszeti anyagokat kidolgozáskor előhívják, öblítik, fixálják, és mossák. Ha az előhívást és fixálást egyesítjük, akkor az ún. fixirelőhívást nyerjük, miáltal a 4 tálas előhívást 2 tálra redukálhatjuk. Hogy ez a rendszer eddig nem terjedt el, annak az a magyarázata, hogy csak bizonyos filmfajtáknál használható, és sokszor rossz eredményt adott. A kísérletek kimutatták, hogy megfelelően összehangolt film fixirelőhívással jó eredményt nyújthat. Erre nagyon alkalmasak a mikrofilmezés területén használt dokumentum filmek.

Fixirelőhívás esetében a hívás egy bizonyos ponton megáll, tehát túlhívás nem történhetik. Nem befolyásolja az előhívás gradációját az előhívó hőmérséklete sem, mint a normál előhívásnál, így az előhívás technikája nagyon leegyszerűsödik.

A fixirelőhívás módot ad arra, hogy az előhívást az első 3 perc után világos helyiségben folytassuk tovább. Az ily módon kidolgozott filmek ugyanúgy használhatók archiválási célokra, mint a normál előhívással kezelt filmek. A tioszulfát ugyanolyan gyorsan kimosható ezekből a filmekből, tehát tartósságuk éppen úgy biztosítható. Így

ugyanolyan eredmény érhető el egyszerűbb munkafolyamattal, racionálisabb munkával és néhány hibaforrás teljes kikapcsolásával. /G.A./

778.14

Rajzok archiválása és filmezése. - /Archivierung und Verfilmung von Zeichnungen und Stücklisten/ - ROSS, W. - Reprographie, 4.sz. 1962.jun. 73-76.p.

Rajzok filmezésénél egy próba visszanyagítás készítése szükséges az élesség ellenőrzésére. A nagyítás történhet kisebb méretre is, csak az fontos, hogy jól olvasható legyen.

Ha a rajzok helyett mikrofilmet raktározunk, elég 5-10 %-os rakterület. A kicsinyítés mértéke 1:19 és 1:26 között van. Ha A 4-es filmet használunk, akkor kontakt kópiát készíthetünk, fénymásolási eljárással.

A Micromat átfutó rendszerű felvevőgéppel 70 és 35 mm-es filmmel felvételeket lehet készíteni Din A 0-ás rajzokról 1:19-es kicsinyítéssel. - A Micromat 35/16 mm-es felvevő Din A 3-as rajzok felvételére alkalmas. Ezek a felvevőgépeken mind a filmtovábbítás, mind a rajzok továbbítása elektronikus vezérlésű. Ezért a fényképezendő rajzok bármilyen szélességűek lehetnek. Napi 8 órás munkaidővel 3500-4000 rajz felvételezhető ilyen módon, A 0-ás méretben.

Filmezés esetén az eredeti rajzok megsemmisíthetők, a filmezési költségek a rajzok értékéhez képest csekélyek, másodpéldányok pedig az eredeti filmek 60 %-os költségével készíthetők. Filmezés előtt a rajzarchívumot rendezni kell. Helyes, ha a rajzokat megfelelő számozással látják el. /G.A./

